CUDES JOURNAL CURRENT DEBATES IN SOCIAL SCIENCES

Kanbak, A. (2019). Kentsel Eşitsizlik ve Suç. *Journal of Current Debates in Social Sciences*, 2(1), 99-110.

Research Article

Kentsel Eşitsizlik ve Suç

Urban Inequality and Crime

Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül KANBAK
Batman Üniversitesi
aysegul.kanbak@batman.edu.tr
https://orcid.org/0000-0002-4556-3582

Makale Bilgisi

Geliş: 02.05.2019
Onay: 16.06.2019

Anahtar sözcükleri: Suç, Kentleşme, Kentsel Eşitsizlik, Sosyal Düzensizlik

Öz

Suç olgusu, geçmişte olduğu gibi günümüzde de farklı disiplinlerin ilgi alanına girmektedir. Nedenleri ve sonuçları açısından sıkça araştırılan bu olgu toplumsal yaşamın bütün bileşenlerini ilgilendirmekte olup, suç oranlarındaki artış toplumsal gerginliğin göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Suç, aynı zamanda toplumun sağlığını etkileyen ekolojik faktörlerden biridir. Kentsel eşitsizlikler suçun artmasına neden olan unsurlardan biri olarak görülmektedir. Bu çalışmanın amacı, kentsel eşitsizliği oluşturan faktörlerle suç arasındaki ilişkiyi 1980–2015 yıllarını kapsayan zaman serisi verileri ile ampirik olarak araştırmaktır. Çalışma kapsamında, kentleşme, okullaşma, işsizlik ve gelir dağılım oranları kentsel eşitsizliğin ögeleri olarak kabul edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, kentsel eşitsizliği oluşturan tüm faktörler, suç artışını etkilemektedir. Elde edilen sonuçlar arasında özellikle, kentleşme ile suç arasında güçlü bir pozitif ilişkinin öne çıktığı görülmüştür.

Article Info

Received: 02.05.2019
Accepted: 16.06.2019

Keywords: Crime, Urbanization,Urban Inequality, Social Disorganisation

Abstract

Crime, as an object of study, is an interdisciplinary issue. Its causes and consequences are widely studied, as it concerns each member of society, and an increase in crime rates is usually accepted as a sign that social tensions, too, are increasing. Crime is also one of the ecological factors that determine the social health of a society. The purpose of this study is to investigate the relationship between urban inequality and crime by looking at emprical data from years 1980 to 2015. Within the study urbanisation, education, unemployment, and wages, are taken as determinants of urban inequality. To our conclusions, all the determinants of urban inequality have a direct influence on crime. We have seen significantly a positive relationship between urbanisation and crime.

1. GİRİŞ

Suç olgusunun bir bütün olarak algılanması, anlaşılması ve açıklanması farklı disiplinlerin bir araya geldiği bir yaklaşımı gerektirmektedir. Kriminoloji, hukuk, sosyoloji, psikoloji, kentleşme, şehir planlama ve hatta son dönemlerde mekânsal analizlere dayalı çevresel kriminoloji gibi disiplinler kendi sınırları içerisinde suç olgusunu anlamaya çalışan ürünler vermişlerdir. Genel olarak kanun koyucular tarafından, yapılmaması gereken eylem, davranış, tavır ve hareketler olarak (Dönmezer, 1994:61) tanımlanan suçun üzerinde mutabakatı sağlanmış tek bir tanımı bulunmamaktadır. Suçla ilgili yaklaşımların toplumdan topluma farklılık göstermesi, kavramın evrensel olmadığının göstergelerinden biridir. Büyük çoğunlukla toplumsal değişim süreçlerinde ortaya çıkan suçla ilgili farklı teoriler mevcuttur. Dönemden döneme kavramın tanımı ve içeriği farklılaşmıştır. Kentleşme disiplini açısından

suçun nedenlerini araştırmayı hedefleyen bu çalışma, kentsel eşitsizliğin suç oranlarının artmasına neden olduğu kabulünden hareket etmektedir.

Kentlerin toplumsal yaşamımızda önemli bir yeri bulunmakta ve kentsel alanlarda yaşayan nüfus yüzdesi sürekli olarak artmaktadır. Birleşmiş Milletler verilerine göre, 1950 yılında dünya nüfusunun, % 30'u kentlerde yaşamaktayken, bu oran 2014 yılında % 54'e ulaşmış ve dünya nüfusu 7 milyarı aşmıştır. Tahminlere göre, 2050 yılında ise dünya nüfusunun 8 milyarı geçmesi ve bunun % 66'sının kentlerde yaşaması beklenmektedir (UN, 2015:7). 2030 yılında dünya nüfusunun yarıdan fazlasının kentlerde yaşayacak olması kentsel eşitsizliğin daha da yoğunlaşacağı anlamına gelmektedir. Suç olgusu gibi birçok farklı disiplin tarafından kullanılan kent kavramı için de disiplinlerinin bakış açılarına göre değişen farklı tanımlar kullanılmaktadır. Wirth sosyolojik bakış açısıyla kenti, toplumsal açıdan benzerlik göstermeyen insanların oluşturduğu görece geniş bir alanda, yoğun nüfuslu ve mekânda süreklilik özelliği olan yerleşme yeri olarak tanımlamaktadır (Wirth, 1938:7). Kentler bir taraftan kalabalık ve heterojen nüfus yapısı ile diğer taraftan bu durumun beraberinde getirdiği yabancılaşma, sosyal denetim mekanizmalarının zayıflaması ve zenginlikleri nedeniyle suçun işlenmesi için ideal mekânlar olarak görülmektedir. Hızla gerçekleşen kentleşmenin eşitsizlikleri arttırması ile kentler suç ile birlikte anılmaya başlanmış, suç özellikle dünyadaki hemen hemen bütün büyük kentlerin değişmez bir sorunu olagelmiştir.

Türkiye gibi kentleşmenin sanayileşmeyle birlikte ilerlemediği gelişmesi devam etmekte olan ülkelerde ortaya çıkan kentleşme süreci, kentleri sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin görünür olduğu ve yoğun yaşandığı mekânlar durumuna getirmiştir. Kırsal alandan kentlere doğru yaşanan göç süreci, kentlerin bu sürece hazırlıklı olmaması ve artan nüfusun kentin olanaklarından yararlanamaması eşitsizliğin ortaya çıkmasını sağlayan nedenler olarak kabul edilmektedir. Bunlar arasında gelir dağılımının eşitsiz olması, işgücü piyasasının yetersizliği, kentsel altyapı ve sosyal donatılarının kent sakinleri tarafından eşit şekilde kullanılamaması yer almaktadır.

Çalışmanın amacı, kentsel eşitsizliğin bileşenleri olarak kabul ettiğimiz sosyo-ekonomik değişkenlerle ve suç oranlarının artışı arasındaki ilişkiyi analiz etmektir. Öncelikle suç değişkeni olarak sadece mala karşı işlenen suçlar analize alınmıştır. Kentsel eşitsizliği ölçmemizi sağlayacak olan değişenler olarak işsizlik, kentleşme, okullaşma, gelir ve gelir dağılımı kabul edilmiştir. Bu değişkenlere kentler bazında bakılmasının daha iyi sonuçlar çıkaracağını düşünmekle birlikte, kentler bazında verilerin sağlıklı olarak elde edilemiyor olması Türkiye geneli verilerini kullanarak zaman serisi içinde değişime bakmamıza neden olmuştur. Çalışmada temel öngörü, genel olarak %70'lerin üzerine çıkan kentleşme ve gelir dağılımı eşitsizliğinin kentlerdeki suç oranlarının artmasının nedenlerin biri olduğudur. Üç bölümden oluşan araştırmamızın birinci bölümünde, kentleşme ve suç bağlamında, sosyolojik teorilerden olan ve suçun kentlerdeki görünümlerini açıklayan Sosyal Düzensizlik (Social Disorganization) Teorisi ve kentsel eşitsizliğin göstergelerinin tartışılması yapılmıştır. İkinci bölümde, Türkiye'de işlenen suçların, ölçemediğimiz diğer olası etkenlerin dışında, sıraladığımız sosyo-ekonomik değişkenler tarafından ne derecede açıklanabileceği, regresyon analizi yardımıyla test edilmiş, son bölümde ise, elde edilen sonuçların yorumlanması ve değişkenler arasında anlamlı ve beklenen yönde bir ilişkinin olup olmadığı irdelenmiştir.

1. SUÇ VE SOSYAL DÜZENSİZLİK TEORİSİ

Suç, çağımızın en önemli sosyal problemlerinden biri olup, toplumdan topluma biçim değiştirmekle birlikte, tüm toplumlarda kendini göstermektedir. İnsani duygulara zarar veren bir eylem olarak kabul edilen suça ait farklı tanımlamalar yapılırken suçun oluşumuna yönelik çeşitli nedenler ileri sürülmektedir, Jhering suçu "toplum halinde yaşama şartlarına yönelmiş her türlü saldırı."(Dönmezer, 2002) olarak tanımlarken Durkheim'e göre ise suç "kolektif bilincin kuvvetli ve belirmiş tutumlarını ihlâl eden fiiller"(Kösemihal, 1971;41) olarak tanımlamıştır. Çok sayıda suç türünün olması, suçlulukla ilgili birden fazla değişkenin bulunması ve suç işleyenlerin sahip olduğu bireysel özelliklerin farklılaşması gibi nedenler, suç olgusunun farklı açılardan ve farklı kuramlarla açıklanması gereğini doğurmuştur (Kızmaz, 2005:150). En çok kullanılan kuramlardan biri, 1968 yılında Becker tarafından geliştirilen ve suçun ekonomisi[1] olarak adlandırılan kuram, fayda ve maliyet analizine dayanarak suçun

[1] Becker'in (1968) bu modeline göre; bireyin yasal olmayan bir faaliyet sonucu elde ettiği gelir faydayı, yakalandığında alacağı ceza ise maliyeti oluşturmaktadır. Bu durumda, bireylerin yasal işlerden elde ettikleri gelirlerin düşük olması, yasal olmayan faaliyetlere yönelmesine neden olabilir. Çünkü böyle bir durumda yasal olmayan bir eylemin alternatif maliyeti düşüktür. Bu

nedenlerini açıklamak üzere konuya yaklaşmıştır (Cömertler ve Kar, 2007:39–40). Başka bir kuram ise gerilim teorisi[2] adıyla bilinen Merton'un modelidir. Suçun nedenlerini toplumsal yapının yaratmış olduğu kuralsızlık temelinde analiz eden bir yaklaşıma göre toplumsal yapı, anomi ve sapkın davranışlar için bir gerilim kaynağıdır (Gölbaşı, 2008:83). Çalışmanın teorik çerçevesini oluşturan Shaw ve McKay'in modeli ise, bir toplumda sosyal kontrol mekanizmaları zayıfladığı zaman suçun ortaya çıkması analizine dayanmakta ve sosyal düzensizlik teorisi olarak isimlendirilmektedir (Kelly, 2000:530–539).

1.1 Sosyal Düzensizlik Teorisi

Sosyal düzensizlik teorisi, Shaw ve McKay'in suçun ekolojik incelemeleri çerçevesinde yaptıkları araştırma bulgularının formüle edilmesi ile ortaya çıkmıştır. Bu nedenle bu kuramın suçun kent alanlarındaki görünümlerini resmetmesinin altının çizilmesi mümkündür. Kuram, Park ve Burgess'in Chicago kentinde, daha önceden gerçekleştirdikleri araştırmalardan esinlenerek geliştirilmiştir. Sanayileşme ve kitlesel göçler sonucunda Chicago kentinin nüfusunun hızlı bir biçimde artması, kentte sosyo-kültürel, ekonomik ve demografik problemlerin meydana gelmesine yol açmıştır. Park ve Burgess, kentteki nüfus artışıyla birlikte çıkan bu sorunları, insan ve çevre etkileşiminde ele almışlardır. Burgess'e göre bunların görünür olduğu noktalar, kent hayatının suçluluk doğurucu özellikleri, birbirleriyle çelişen değerlerin meydana çıkarmış olduğu uyum sorunları ve kent yaşamının hareketliliğidir. Bu hareketliliğin yoğunluğu, kente yaşayan bireyler üzerinde dejenerasyona ve karmaşaya yol açmaktadır (Gölbaşı, 2008:77).

Sosyal düzensizlik teorisyenleri olan Shaw ve Mckay, sosyal çözülmenin en çok kent yapısında ortaya çıktığını varsayarak kentleri, suçun yuvalandığı mekanlar olarak görmüşlerdir. Onlara göre, şehir alanları suç araştırmaları için birer laboratuvardır ve heterojen yapı, çöküntü mahalleri, sosyal hareketlilik, kentleşme ve sanayileşme gibi değişkenlerin doğrudan veya dolaylı olarak suçun üzerinde etkisi bulunmaktadır (Kızmaz, 2005:151). Yoksulluk, kültürel heterojenlik ve fiziksel hareketlilik gibi kent yaşamını karakterize eden bu faktörlerin sosyal çözülmeye yol açtığını ileri sürülmektedir. Çünkü bu etkenler bireylerin toplumsal değerlere olan bağlılığını zayıflatarak onları suç işlemeye yöneltmektedir (Kızmaz, 2005:152, Dönmezer,1994). Bu nedenle Shaw ve Mckay; suç davranışının toplumun sosyal organizasyonun bozulduğu kent bölgelerinde ortaya çıktığını ve bir kuşaktan diğerine aktarıldığını iddia etmektedir. Chicago Okulu olarak da adlandırılan bu kuram, sosyal organizasyonun sağlanamadığı toplumlarda, geleneksel sosyal denetim unsurlarının zayıfladığı ve suç işlemeye yönelik alt-kültürün gelişmesinin kolaylaştığı dolayısıyla da suç işleme olasılığının yükseldiğini öngörmektedir (Gruenwald ve diğ, 2006:666). Sampson ve Groves, 1989 yılında yayınladıkları bir makalede, sosyal organizasyonsuzluğun göstergeleri olarak şu faktörleri benimsemişler ve sosyal düzensizlik modelini test etmişlerdir. (Sampson ve Groves, 1989:774–802, Kızmaz, 2005:153);

a) yerleşimcilerin düşük düzeyde ekonomik yapıya sahip olmaları,

b) aynı yerleşim yerinde çok farklı etnik grupların varlığı,

c) yüksek düzeyde yerleşimci hareketliliği,

d) aile kurumunun fonksiyonunu kaybetmesi

e) kentleşme.

Sosyal düzensizliğin faktörlerinden biri olarak kabul edilen kentleşme, dar anlamıyla "kent sayısının artmasını ve kentlerde yaşayan nüfusun artmasını anlatırken" geniş anlamıyla, "sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütleşme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış

---

da yasal gelirin yüksekliğinin fırsat maliyetini artıracağı anlamına gelmektedir. Sonuç olarak Becker, suç işleyenlerin bir fayda maliyet analizi sonucu suç işlemeye karar verdiklerini ifade etmektedir. (Becker, G.S.(1968), "Crime and Punishment: An Economic Approach" Journal of Political Economy, 76:169–217, aktaran Cömertler ve Kar, 2007).

[2] Merton'un (1938) bu modeline göre; Merton bu modeli ilk kez 1938 yılında "Social Structure and Anomie" adlı makalesinde ortaya koymuş daha sonra 1949 yılında Social Theory and Social Structure adlı kitabında geliştirmiştir. Gerilme teorisi, bir toplumda başarısız bireylerin kendilerine göre başarılı bireylerle karşılaştıklarında kendilerini rahatsız hissederler ve bu eşitsizlik durumu ne kadar yüksek olursa bireylerin yaşadığı gerilim de o kadar yüksek olur. Dolayısıyla düşük statülü bireylerin suç işleme kararları da yüksek olacaktır. (Metron, Robert K, Social Theory and Social Structure, rev. And enl.,ed., Glencoe,Illinois, Free Pres, 1957 aktaran Gölbaşı,2008, Cömertler ve Kar, 2007).

ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim süreci" olarak tanımlanmaktadır (Keleş, 2006:23–24).

1.2 Kentleşme, Kentsel eşitsizlik ve Suç

Genel olarak gelişmiş bir toplumda birey, toplum yapısı, kültürün maddi manevi unsurları arasında sıkı bir ilişki ve denge bulunmaktadır. Gelişmekte olan toplumlarda, ekonomik bunalım, sanayileşme, plansız kentleşme, hızlı nüfus artışı, eşitsiz gelir dağılımı, işsizlik gibi birçok farklı boyutları olan sorunlar, toplum içindeki bağın gevşemesine neden olmakta ve bu gevşeme toplum arasındaki dengeyi bozarak uyumsuzluğu meydana çıkartmaktadır (Köknel, 1996:68). Bu sorunlarla her gün mücadele etmek zorunda kalan birey, uyumsuzluğun etkisiyle suça yönelebilmektedir. Göçe bağlı olarak, nüfusu hızla artan kentsel yerleşimler özellikle sosyal kontrolün azaldığı ve sosyal düzensizliğin arttığın mekânlara dönüştürmektedir. Bu yüzden yaşadığımız yüzyılın en önemli sorunlarından biri güvenliğin sağlanması olmuştur.

Kentsel mekânlarla ilgili yapılan araştırmalar, kentlerde toplumsal katmanlaşmaya göre değişen bir mekânsal katmanlaşmanın olduğunun ve bu mekânsal katmanlaşma ile toplumsal katmanlaşma arasında ilişki kurulduğunu göstermektedir. Kentlerde yaratılan üst sınıf alanları, orta sınıf alanları, işçi sınıfı alanları ya da çöküntü alanları gibi mahallelerde yaşayan farklı toplumsal katmanların, günlük yaşamlarını sürdürdükleri yaşam alanlarının niteliklerinin de birbirinden farklı olması mekânsal ayrışmanın göstergelerinden biridir. Kentsel alanlarda yaşayanlar bakımından gerek iş alanları gerek konut alanlarının niteliği ve bu alanlara ulaşabilmekteki eşitsizlikler kentsel eşitsizliklerin doğmasına neden olup, birçok konuda çatışma ve çelişkinin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Mingione, kentleşme ile sanayileşmenin birlikte yürümediği ve kentleşmenin kuralsız olarak işsizlik ya da enformel sektörle birlikte geliştiği toplumlarda, gerilimin ve gerilimin ürettiği suçların üretim alanlarından çıkarak yeniden üretim alanlarına kaydığını belirtmektedir (Erder, 2002:26-27). Başka bir ifade ile sermaye birikimi rejiminin kentsel alandaki hakimiyeti mekanda eşitsizliğin artmasına yol açarken topumda yarattığı uyumsuzlukta suçun artmasına neden olmaktadır.

1.3. Kentsel Eşitsizliğin Sosyo-Ekonomik Faktörleri

Türkiye'de suçun ortaya çıkmasına neden olan etkenler sosyal, ekonomik ve politik nedenlere dayanmakta olup, birden fazla özellik göstermektedirler. Suçu açıklamaya çalışan değişik disiplinler yaklaşımların olduğunu hatırlarsak, suç ile ilişkilendirdiğimiz değişkenleri ekonomik ve demografik olarak sınırlandırmak mümkündür. Buna göre suç ile sosyo-ekonomik faktörler (işsizlik, okullaşma, kentleşme ve kişi balına düşen milli gelir ve gelir dağılımı) arasında ortaya çıkan ilişkiler aşağıda belirtilmiştir.

1.3.1. İşsizlik ve Suç

Bireyleri suça yönelten sosyo-ekonomik göstergelerin en önemlilerden biri işsizliktir. Sezal, 2003 yılında yaptığı bir çalışmada işsizlik oranının arttığı yerlerde hırsız ve yankesicilik suçunun da arttığını belirtmiştir. Başka bir çalışmada Ergun ve Yirmibeşoğlu (2005) ise istihdam sorununun suç oranı ve suçluluk eğilimini arttırdığını ifade etmiştir. Rondeau ve diğerleri (2005) işsiz erkeklerin daha fazla suç işlediğini ortaya koymuştur. Ceccato ve diğerleri (2002), kent çeperlerinde artan işsizlik oranına paralel olarak vandalizm oranının da yüksek bulunduğunu ifade etmiştir. Yapılan bir diğer çalışmada işsizlikle birlikte işgücü piyasasının niteliği ile iş aramanın önündeki engeller ve düşük ücretlerde suç oranını artırdığı görülmektedir (Fallahi ve diğ, 2007:1, Cömertler ve Kar, 2007: 43). İşsizlikle ilgili yapılan çalışmalarda, suç ile arasındaki pozitif ilişkinin yanında negatif ilişkinin görüldüğü çalışmalara bulunmaktadır. Negatif ilişkilere dair Pyle ve Deadman (1994) iki neden göstermektedir. Bunlardan ilki ekonomik durgunluk dönemlerinde ortada çalınabilecek az sayıda mal olması, ikincisi ise, işsizlik nedeniyle evlerinde oturan insanların evlerini hırsızlığa karşı koruyor olmalarıdır (Luiz, 2000, akt Pazarlıoğlu ve Turgutlu, 2007).

1.3.2.Eğitim Düzeyi ve Suç

Sosyal yapı, eğitim durumu, kültürel yapılanma, madde bağımlılığı öne çıkan sosyal ve kültürel suç faktörleri olarak kabul edilmektedir. Bu konuda araştırma yapan Ceccato ve diğerleri (2002) sosyal yapıdaki değişimlerin 20. yüzyıl suç coğrafyasını etkileyen değişkenlerden biri olduğunu iddia etmiştir. Ackerman (1998), Sezal (2003), Cahill ve Mulligan (2003), Ergun ve Yirmibeşoğlu (2005) ve Çubukçu (2000) çalışmalarında eğitimsizlik ile suç arasında yakın ilişki olduğunu göstermişlerdir. Eğitim genel

kalkınmaya, istihdama, bütünüyle ekonomik yaşama dönük olması açısından önem taşımaktadır. Toplumun ortalama eğitim seviyesi ile toplumdaki bireylerin suçla ilgili faaliyetleri arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Eğitim seviyesi yükseldikçe, bireylerin suç işleme eğilimi azalmaktadır. Eğitim düzeyi arttıkça kişilerin elde ettikleri gelir de artmaktadır. Gelir düzeyi artan bir kişinin suç işlemekten kaçınması rasyonel bir davranış olarak görülmektedir.

1.3.3.Kentleşme ve Suç

Gelişmekte olan ülkelerde göçle birlikte ortaya çıkan hızlı kentleşme, toplumsal yapının değişmesine neden olurken sağlıksız ve plansız yapılaşmaları da beraberinde getirmektedir. Bu değişimle suçluluk eğilimine paralel olarak suç oranlarında da artış görülmektedir (Ergun ve Yirmibeşoğlu, 2005). Özellikle, toplumsal katmanlaşmanın neden olduğu mekansal katmanlaşma sonucunda ortaya çıkan yerleşim yerleri suçun en çok görüldüğü bölgeler olarak kabul edilmektedir. Büyük kentlerin kalabalık olması küçük kentlere göre, daha yüksek suç oranlarına sahip olmalarına neden olmaktadır. Başka bir ifade ile suç problemi kent hiyerarşisine paralel bir seyir sunmaktadır. Cahill ve Mulligan (2003), Rondeau ve diğerleri (2005) ve Ackerman (1998) nüfus yoğunluğunun suç oluşumuna etki eden en önemli mekansal faktörlerden biri olduğunu savunmuşlardır. Bunun yanı sıra yoğun nüfusa sahip kent alanlarının çeperinde bulunan alanlarda da şiddet oranlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

1.3.4.Gelir, Gelir Dağılımı ve Suç

Literatürde suç miktarını açıklamak için kullanılan en yaygın ekonomik gösterge gelir seviyesi ve dağılımıdır. Ergun ve Yirmibeşoğlu (2005) gelişmiş ülkelerde yapılan çalışmalarda suçun ekonomik yapıyla ilişkili bulunduğunu, ekonomik haklara yeterince sahip olmayan çevrelerin suç oranlarını arttırdığını iddia etmiştir. Sosyal düzen bozukluğu kuramında suç oluşumunu açıklayan faktörlerden birisi yoksulluktur. Ackerman (1998), ekonomik dezavantajların ve sosyal stresin birlikte görüldüğü yoksul kentlerde, yüksek suç oranlarının ortaya çıktığını savunmaktadır. Buna göre suç yoksulluğun bir fonksiyonudur. Gelir dağılımındaki eşitsizlik yoksulluğun nedenlerinden biri kabul edilmektedir. Bireyler meydana gelen eşitsizlik, ekonomik ve sosyal hayatta zincirleme etkilere yol açmakta olup toplumdaki yoksulluğun azalmamasına neden olmaktadır. Bireylerin gelir durumundaki iyileşme suç işlemenin fırsat maliyetini arttıracağından suçu azaltıcı etki yaratacaktır (Cömertler ve Kar, 2007:42,Gümüş, 2004:101).

2. YÖNTEM VE DEĞİŞKENLER

Çalışmada kullanılan değişkenlerle ilgili veriler, Türkiye İstatistik Kurumu, Dünya Bankası, Milli Eğitim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü istatistiklerinden elde edilmiştir. Araştırmada 1980-2015 yıllarını kapsayan zaman serisi oluşturulmuştur. Fakat bazı değişkenlerde özellikle suça ait veriler 1995 yılından itibaren düzenli olarak tutulmaya başlandığı için bu yıldan önceki verilere ulaşılamamıştır. İstatistiksel analizde kullanılan değişkenlerle ilgili bilgiler Tablo-1'de sunulmuştur. Ayrıca değişkenlere ait verilerimizdeki trend etkisini ortadan kaldırmak için verilerde standartlaştırma uygulanmış olup, istatistiksel analiz bu şekilde elde edilen verilerle yapılmıştır.

Tablo 1: Değişkenlerin Tanımlanması

Değişkenin Adı	**Açıklaması**	**Yılı**	**Kaynağı**
Bağımlı Değişken			
Suç	Kişi başına düşen suç oranı[3]	1995-2015	Emniyet Genel Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı
Bağımsız Değişken			
İşsizlik	İşsizlik Oranı[4]	1980-2015	Dünya Bankası

[3] Suç verilerinde, Emniyet Genel Müdürlüğünden alınan bilgilere göre 1995 yılından öncesi düzenli şekilde bulunmamaktadır. EGM (Emniyet Genel Müdürlüğü) ve Adalet Bakanlığı'ndan alınan veriler suç miktarını göstermekte olup, aynı yıla ait 15 yaş üzeri nüfusa bölünerek suç oranı hesaplanmıştır. Ayrıca suça ait 1995 ve 2015 yılları arasındaki artış oranı kadar azaltma yapılarak 1995 yılından önceki veriler tahmin edilmeye çalışılmıştır. Veriler mala karşı olan suçları kapsamaktadır.

[4] Dünya Bankasından elde edilen işsizlik oranlarında kent işsizliği dikkate alınmıştır.

Kentleşme	Kentleşme Oranı	1980-2015	Dünya Bankası
Eğitim Düzeyi	Okullaşma Oranı[5]	1980-2015	TUİK, Milli Eğitim Bankalığı
Gelir	Kişi başına gayri safi milli hâsıla, 2010 sabit fiyatlarla	1980-2015	Dünya Bankası
Gelir Dağılımı	Gini Katsayısı[6]	1980-2015	Dünya Bankası

Değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü ve gücünü ortaya çıkarmak için altı model oluşturulmuştur. Önce her bir bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki ilişki için dört tane basit regresyon modeli oluşturulmuştur. Ayrıca iki adet çok doğrusal regresyon modeli kurulmuştur. İlk modelde tüm bağımsız değişkenler dikkate alınmıştır. İkinci modelde ise, gelir değişkeni yerine gelir dağılımı katsayısı kullanılmış ve okullaşma değişkeni modelden çıkartılmıştır. Çoklu doğrusal regresyon bir bağımlı değişkeni etkileyen birden çok bağımsız değişkenin etkisini incelemek amacıyla kullanılmaktadır. Çoklu doğrusal regresyonu basit doğrusal regresyondan ayıran en temel özellik; tüm bağımsız değişkenler ile bağımlı değişken arasındaki ilişkilerin aynı regresyon modelinden belirlenmesidir

Basit Doğrusal Regresyon Modelleri;

Model 1: $Y_1 = \beta_0 + \beta_1 X_1 + u$ Suç Oranı= $\beta_0 + \beta_1$ (İşsizlik)

Model 2: $Y_2 = \beta_0 + \beta_2 X_2 + u$ Suç Oranı= $\beta_0 + \beta_1$ (Kentleşme)

Model 3: $Y_3 = \beta_0 + \beta_3 X_3 + u$ Suç Oranı= $\beta_0 + \beta_1$ (Gelir)

Model 4: $Y_4 = \beta_0 + \beta_4 X_4 + u$ Suç Oranı= $\beta_0 + \beta_1$ (Okullaşma)

Çoklu Doğrusal Regresyon Modelleri;

Model 5: $Y_5 = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + u$

Suç Oranı = $\beta_0 + \beta_1$ (Kentleşme) + β_2 (İşsizlik) + β_3 (Gelir) + β_4 (Gini Katsayısı) + β_5 (Okullaşma) + u

Model 6: $Y_6 = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + u$

Suç Oranı = $\beta_0 + \beta_1$ (Kentleşme) + β_2 (Gini Katsayısı) + u

2.1 Analiz Sonuçları

Tablo 3: Basit Regresyon Analiz Sonuçları[7]

	B	SH	β	
Model 1				
Sabit	0,70	0,169		
İşsizlik	-0,055	0,171		t=-0,319 /0,751
Model 2				
Sabit	0,68	0,093		
Kentleşme	0,837	0,94		t=8,924/ 0,000
Model 3				
Sabit	0,70	0,162		
Gelir	0,295	0,163		t=1,809/ 0,079
Model 4				
Sabit	0,70	0,168		
Okullaşma	0,104	0171		t= 0,609 /0,547

[5] Eğitim düzeyi olarak okullaşma oranı alınmıştır. Bu serinin oluşturulmasında zorunlu eğitim süresi baz alınmıştır. İlköğretim ve ortaokulun birlikte olduğu yıllarda ilköğretimin okullaşma oranı alınmış ayrı olduğu yıllarda ise iki eğitim düzeyinin ortalaması alınmıştır.

[6] Gini katsayısı bulunmayan yıllar için tahmin yöntemi kullanılmıştır.

[7] p = 0.05 anlamlılık düzeyinde analiz yapılmıştır.

Model 1'de, 1980 ile 2015 yılları arasındaki işsizlik oranları ile suç oranları arasında ilişkiye bakılmış, çıkan Pearson korelasyon katsayısında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır. (r=0.03, 0,75>0, 05).

Model 2'de kentleşme ile suç oranları arasındaki ilişki incelenmiş, bu analizde kentleşme ve suç arasında pozitif yönlü ve güçlü bir ilişki bulunmuştur. (r=0,70, p=0,000). Suç değişkeni içinde varyasyonun %70'i kentleşme değişkeni tarafından açıklanabilmektedir.

Model 3'de ise suç ile gelir arasında ilişki analiz edilmiş, ancak gelir ve suç arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır. (r=0,88, 0,79>0,05).

Model 4'de ise okullaşma ile suç arasındaki ilişkiye bakılmış olup bu analizde de anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır. (r=0,011, 0,547>0,05).

Tüm bağımsız değişkenlerden sadece kentleşme değişkeninin, birebir yapılan analizde suç değişkeni ile pozitif yönde ilişkili olduğu sonucu çıkmıştır. Kentsel eşitsizliğin bileşenlerin biri olduğu kabul edilen kentleşmenin, kentlerde yaşanan suçun artışında etkili olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Elbette kentleşme oranı bize kentlerdeki nüfus artışını ve dolayısıyla kırsal alanlardan kentlere yönelen göç olduğunu da göstermektedir. Suçla ilgili literatürde göç ile birlikte gelen nüfus yoğunlaşması ve mekânsal katmanlaşmanın suçun artmasının nedeni olduğuna dair dair bulgular bulunmaktadır (Cahill ve Mulligan (2003), Rondeau ve diğerleri (2005) ve Ackerman (1998)).

İstatiksel modellerin dışında değişkenlerin oranlarını grafiklerde karşılaştırdığımızda;

Grafik 1'de İşsizlik ile suç oranları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. 1980-1988 dönemi işsizlik oranın yüksek olduğu yıllardır. Bu yıllar arasında suç oranlarındaki artış çok azdır. 1988 ile 1994 yılları arasında iki değişkende de doğrusal bir artış yaşanmıştır. 1994-2002 yılları arasında işsizlik oranlarında düşüş yaşanırken suç oranlarında daha önceki senelere göre artış görülmektedir. 2002'den 2010 yıllarına kadar işsizlik ve suç oranları paralel bir şekilde ilerlemiştir. 2010-2014 yılları arasında işsizlik düşerken suç oranlarında artış yaşanmıştır. 2014'ten sonra ise negatif bir ilişki görülmüş, işsizlik artarken suç oranlarında düşüş yaşanmıştır.

Grafik 1: İşsizlik ile Suç Arasındaki İlişki

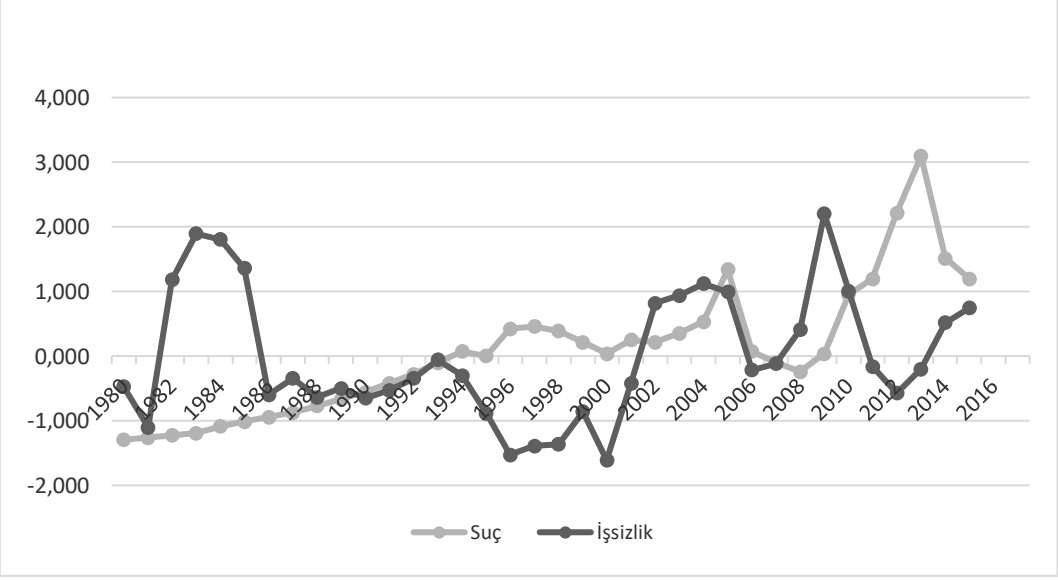

Kentleşme ve suç arasındaki grafiğe bakıldığında doğrusal ve artan bir ilişkinin bulunduğu görülmektedir. (Grafik 2) Sadece 2005 ve 2012 yılları arasında kentleşme oranı artmasına rağmen suç oranlarında düşüş gözlemlenmektedir. Yine 2012'den sonra kentleşme oranlarından daha hızlı artan suç oranları kaydedilmiştir.

Grafik 2: Kentleşme ile Suç Arasındaki İlişki

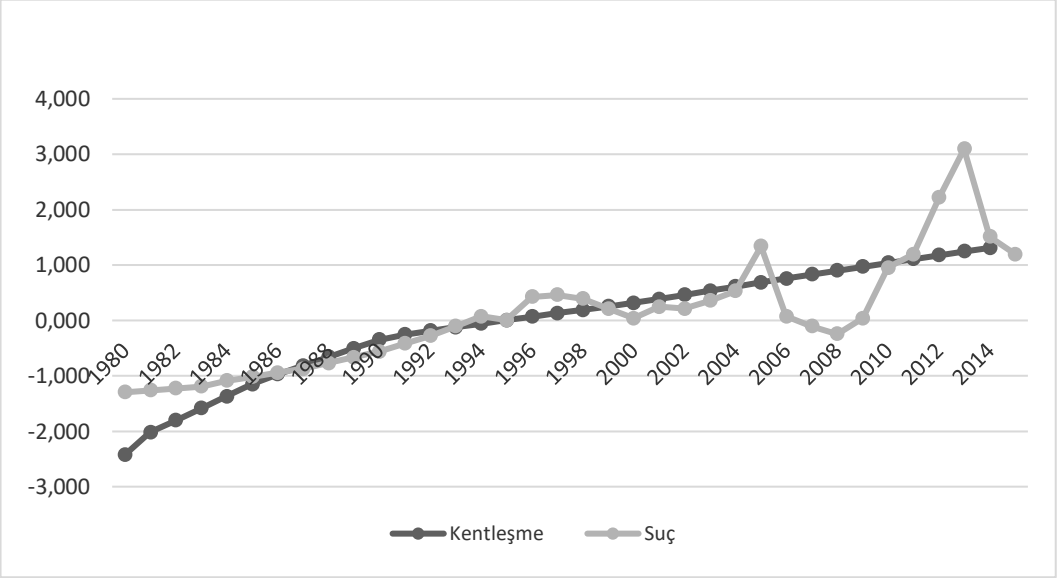

Sadece 2005 ve 2012 yılları arasında kentleşme oranı artmasına rağmen suç oranlarında düşüş gözlemlenmektedir. Yine 2012'den sonra kentleşme oranlarından daha hızlı artan suç oranları kaydedilmiştir.

Grafik 3, gelir ve suç arasındaki ilişki göstermektedir. Gelirin sürekli değişkenlik gösterdiği, suçun görece daha doğrusal bir artış izlediği bir ilişki kaydedilmiştir.

Grafik 3: Gelir ile Suç Arasındaki İlişki

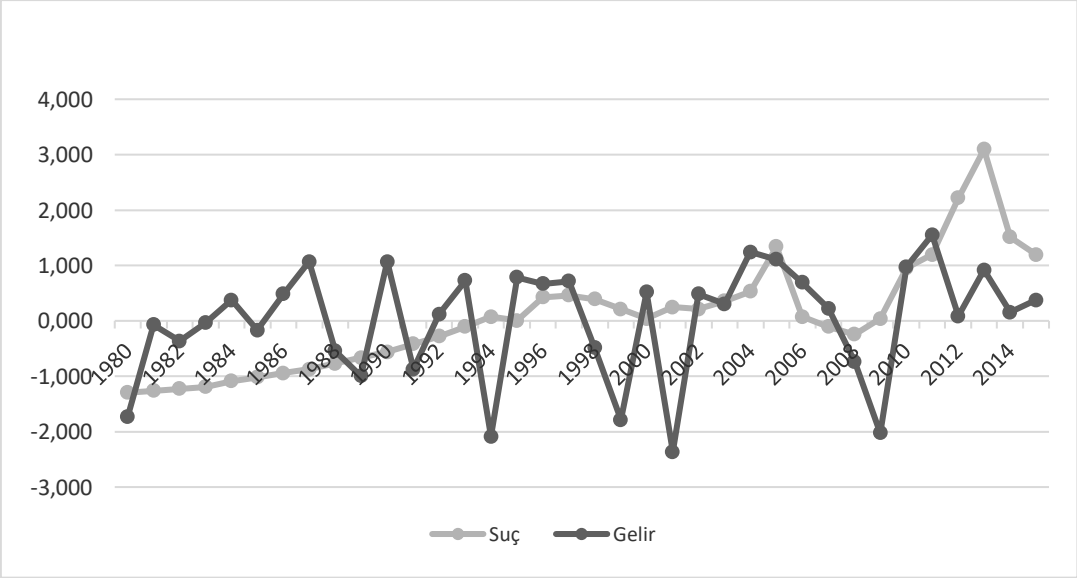

Gelir ile suç arasında negatif bir ilişki beklenmektedir. Kısa dönemlerde bu negatif ilişki görülmekle beraber, grafik analizde çıkan sonucu desteklemektedir. 1988-2004 yılları arasında gelirde sert artış ve düşüşler yaşanmıştır. Buna karşılık suç oranları sabit bir şekilde artmaktadır. 2004 -2008 arasında iki değişkende de paralel bir hareket izlenmiştir. Yani gelirde artış yaşanırken suç oranlarında da artış görülmüştür. 2004 yılından sonra gelirde yaşanan düşüş suç oranlarına daha az yansımıştır. Ancak 2011 yılından sonra gelir oranlarında düşüş yaşanırken suç oranlarında artış görülmektedir.

Grafik 4: Suç ile Okullaşma Arasındaki İlişki

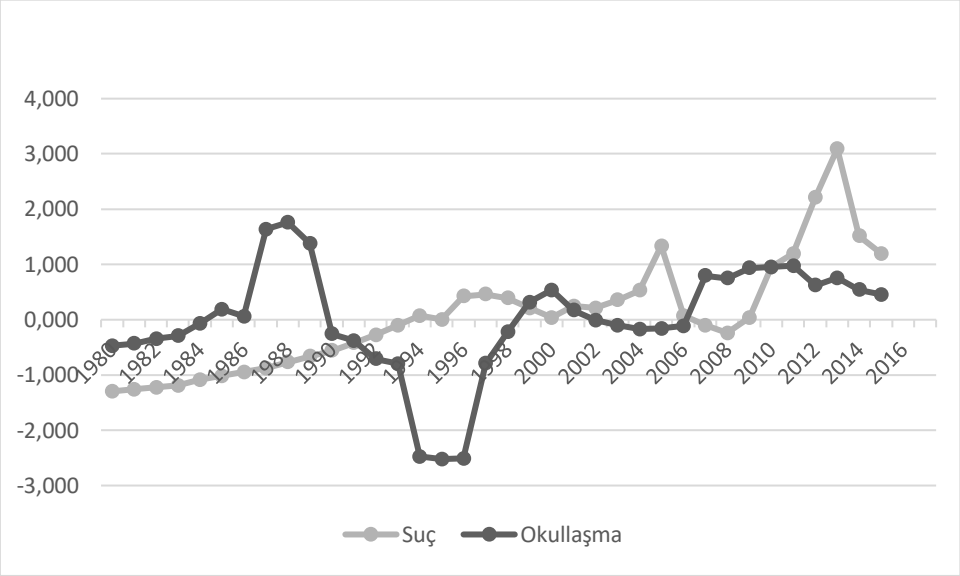

Grafik 4'de suç ile okullaşma oranları karşılaştırılmıştır. Buna göre, okullaşma oranın yüksek artış gösterdiği 1986-1990 yılları arasında suç oranlarındaki artış daha az olmuştur. Ancak 1990'lı yıllar boyunca okullaşma oranlarının düşmesi suç oranlarındaki artışın hızlanmasına neden olmuştur. 2000 ile 2006 döneminden sonra okullaşma oranında bir artış ya da düşüş görülmezken, suç oranlarında daha önceki senelere göre ciddi bir artış yaşanmıştır. 2006'tan sonra artan okullaşma oranı suç oranın azalmasına neden olmuştur. 2011'den sonra okullaşma oranında çok az bir düşüş görülürken, suç oranı 2014 yılında 1980'lerden beri görülen en yüksek seviyesine ulaşmış daha sonra tekrar düşüşe geçmiştir.

Çoklu Regresyon modelleri ile ilgili sonuçlara bakıldığında; öncelikle tüm bağımsız değişkenleri (kentleşme, işsizlik, gelir, okullaşma ve gelir dağılımı) kapsayan Model 5 oluşturulmuştur. Bu modele uygulanan ileri doğru seçim (Forward selection) yöntemi sonucunda işsizlik, gelir ve okullaşma değişkenlerinin suçla ilişkisi anlamlı çıkmadığı için modelden çıkartılmış, sadece iki bağımsız değişkenden oluşan Model 6 analiz edilmiştir ve analiz sonuçları Tablo 4 verilmiştir.

Model 5, suç oranlarının artışındaki değişkenliği 0,77 oranında açıklama gücüne sahiptir. Modelde p değeri, 0,05'den küçük olduğu için %95 güven düzeyinde modelin anlamlı olduğu söylenebilir. Değişkenlerin durumuna bakıldığında ise işsizlik (0,064>0,05), gelir (0,34>0,05), okullaşma (0,475>0,05) değişkenleri için anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. Kentleşme (0,00<0,05) ve gini katsayısı (0,012<0,05) sig. değerlerine sahip olduğu için suç ile aralarında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunduğunu söylemek mümkündür. Başka bir ifadeyle kentleşmenin ve gelir dağılımındaki bozukluğun artması suçun artmasına etki etmektedir.

Model 6, suç değişkeni ile anlamlı bir ilişki çıkmayan değişkenler kaldırılarak oluşturulmuştur. Yani sadece suç, kentleşme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiye bakılmıştır. (Tablo 4).

Tablo 4: Çoklu Regresyon Analizi[8]

	B	SH	β	N:33
Model 5				
Sabit	0,108	0,97		
Kentleşme	1,48	0,219	0,000	
Gini Katsayı	0,496	0,84	0,012	
İşsizlik	-0,207	0,107	0,064	
Gelir	0,88	0,091	0,340	
Okullaşma	0,64	0,088	0,475	

[8] p = 0.05 anlamlılık düzeyinde analiz yapılmıştır.

$R^2 = 0,77$, $(p<0,05)$, $F=18.316$

Model 6

Sabit	-0,68	0,101	
Kentleşme	1,30	0,198	0,000
Gini Katsayısı	0,317	0,159	0,045

$R^2 = 0,71$, $(p<0,05)$, $F=37.841$

Bu model, suç oranlarındaki değişimi 0,71 oranında açıklama gücüne sahiptir. Modeldeki bağımsız değişkenler olan kentleşme (0,00<0,05) ve gelir dağılımı (0,045<0,05) suça anlamlı ve pozitif yönde etki yapmaktadır. Bir birim kentleşme oranı suçu 1,30 arttırırken, gelir dağılımı oranı ise 0,317 oranında arttırmaktadır. Sonuç olarak model, kentleşmenin ve gelir dağılımın suçla ilişkini olduğunu doğrulamaktadır

3. SONUÇ

Çalışmanın teorik temelini oluşturan sosyal düzensizlik kuramına göre, düzensizliği ortaya çıkaran faktörlerden biri kentleşme olarak kabul edilmektedir. Kentlerde artan nüfus ile birlikte değişen heterojen yapı, çöküntü mahallerinin oluşması, sosyal hareketlilik, sanayileşme ve kentleşme gibi faktörlerin kurama göre doğrudan veya dolaylı olarak suçun üzerinde etkisi bulunmaktadır. Çalışmada bu kuram temelinde kentleşme sonucunda varolan kentsel eşitsizliğin suça etkisinin olup olmadığı test edilmiştir. Kentsel eşitsizliği ifade eden bileşenler olarak kentleşme, işsizlik, okullaşma, gelir ve gelir dağılımına odaklanılmış, suç kapsamında ise sadece mala karşı işlenen suçlar dikkate alınmıştır. Veri seti olarak 1980 ve 2015 yılları arasında Türkiye genelini kapsayan zaman serileri kullanılmıştır. İlişkinin test edilebilmesi için dört basit doğrusal ve iki çoklu regresyon tahmin modeli olmak üzere toplam altı tahmin modeli oluşturulmuştur. Basit regresyon modellerinden sadece kentleşme ile suç arasında pozitif bir ilişkiye rastlanmıştır. Diğer değişkenler ve suç arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Çoklu modellerde ise, önce tüm değişkenleri kapsayan bir model oluşturulmuştur. Kentleşme, işsizlik, gelir, okullaşma ve gelir dağılımı değişkenlerinin suç oranlarına etki ettiği söylenen bu model, ilişkiyi açıklamada anlamlı görülse bile, modelin içindeki üç bağımsız değişken (işsizlik, okullaşma ve gelir) suç değişkenini açıklamada yetersiz kalmıştır. İkinci model, suç oranlarındaki değişimi açıklaması daha kuvvetle olası olan kentleşme ve gelir dağılımı değişkenlerinden oluşturulmuştur. İkinci modelin analiz sonucunda ise kentleşme ve gelir dağılımı bozukluğunun suç oranları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu iki değişken arasından, kentleşme, suç miktarını etkileyen en önemli değişken olarak görülmüştür. Bu sonuç sosyal düzensizlik kuramının kentleşme faktörünü doğrulamaktadır. İkinci değişken olan gelir dağılımı bozukluğu, suç artışındaki ilişkiyi gelir oranlarında daha iyi şekilde açıklamıştır. Suçun artmasında pozitif yönde bir etkiye sahip olan gelir dağılımı oranının artması gelirin eşit şekilde dağılmadığını göstermektedir. Dolayısıyla gelir dağılımının eşitsizliği suçun artışına etki etmektedir. Aslında dağılımdaki eşitsizlik kentleşme ile bağlantılıdır. Eşitsizliğin göstergelerinden biri yoksulluk olup kent nüfuslarının artması kentsel yoksulluğun artmasına neden olmaktadır. Yoksulluk ise suçun fonksiyonlarından biri olarak kabul edilmektedir.

KAYNAKÇA

Ackerman, V.W.(1998). The Spread of Crime to Smaller Ohio Cities and The Spatial Distribution of Crime in Lima, Ohio. *The Justice Professional*, (10), 265–289.

Adalet Bakanlığı, Adli ve Sicil İstatistik Genel Müdürlüğü, http://adlisicil.adalet.gov.tr/AdaletIstatistikleriPdf/Adalet_ist_2017.pdf, (Erişim Tarihi 01.06.2019).

Becker, G.S.(1968). Crime and Punishment: An Economic Approach. *Journal of Political Economy,* (76), 169–217.

Cahill, F. M.,Mulligan, F.G.(2003). The Determinants of Crime in Tuscon Arizona. *Urban Geography,* Sayı: 24(7), 582–610.

Ceccato,V.,Haining, R., Signoretta, P.(2002), Exploring Offence Statistics in Stockholm City Using Spatial Analysis Tools. *Annals of The Association of American Geographers*, 92(1), 29–51.

Cömertler, N., Kar, M. (2007). Türkiye'de Suç Oranının Sosyo-Ekonomik Belirleyicileri: Yatay Kesit-Analizi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, (62),3, 38–57.

Çubukçu, E. (2000). Affects of Physical Environment on Crime. *Çalışma Makalesi*, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ohio Eyalet Üniversitesi.

Dönmezer, S.(1994). Kriminoloji, 8.Basım, İstanbul, Beta Yayınları.

Dönmezer, S.(2002). Kriminolojide Suç ve Suçun Niteliği, http://www.kriminoloji.com/, (Er.trh. 03.06.2019).

Erder, S.(2002). Kentsel Gerilim Enformel İlişki Ağları Alan Araştırması, Ankara, Um-ag Vakıf Yayınları.

Ergün, N., Yirmibeşoğlu, F. (2005). İstanbul'da 2000–2004 Yılları Arasında Suçun Mekânsal Dağılımı, *8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 29.Kolokyumu, Planlamada Yeni Politika ve Stratejiler Riskler ve Fırsatlar*, İstanbul, 295–307.

Fallahi, F., Rodriquez, G.(2007). Using Markov-Switching Models to Identity the Link Between Unemployment and Criminality. Working Paper, *Department of Economics Faculty of Social Sciences*, http://www.socialsciences.uottawa.ca/eco/pdf/cahiers/0701E.pdf, (Er.trh. 03.06.2019).

Gölbaşı, S.(2008). Kentleşme ve Suç, İstanbul'un Kentleşme Süreci İle Suçluluk Arasındaki İlişkinin Kuramsal Değerlendirilmesi, İstanbul, On iki Levha Yayıncılık.

Gruenewald, P.J., Freisthler, B., Remer, L., Lascala, A.E., Treno A.(2006), Ecological Models of Alcohol Outlets and Violent Assaults:Crime Potentials and Geospatial Analysis, *Addiction,*101(5), 666-677.

Gümüş, E.(2004). Kentsel Bölgelerde Suç Ampirik Bir İnceleme. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi,* (7), 98–109.

Keleş, R.(2006). Kentleşme Politikası, Ankara, İmge Kitabevi.

Kelly, M.(2000). Inequality and Crime, The Review of Economics and Statistics, 82(4), 530–539.

Kızmaz, Z.(2005). Sosyolojik Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine bir Değerlendirme. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 29,(2), 149–174.

Kösemihal, Ş.N.(1971). Durkheim Sosyolojisi, İstanbul, Remzi Kitabevi.

Köknel, Ö.(1996). Bireysel ve Toplumsal Şiddet, İstanbul, Altın Kitapları.

Luiz J. M., (2000). Temporal Associat,on, The Dynamics Of Crime, And Their Economic Determinants: A Time Series Econometric Model Of South Africa. *Social Indicators Research* (53), 33–61.

Metron, R. K.(1938). Social Theory and Social Structure, rev. And enl.,ed.,Glencoe,Illinois, Free Pres. Milli Eğitim Bakanlığı, http://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64, (er.trh.01.06.2019).

Pazarlıoğlu, M.V, Turgutlu,T.(2007). Gelir, İşsizlik ve Suç: Türkiye Örneği, 8. Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi 24-25 Mayıs 2007 – İnönü Üniversitesi Malatya, file:///E:/makale/suç%20ve%20kent%20%20ile%20ilgili%20makaleler/GELİR,İŞSİZLİK%20VE%20SUÇ%20TÜRKİYE%20ÖRNEĞİ.pdf,(Er.trh, 15.05.2019).

Pyle D.J., Deadman D.F., (1994). Crime and the business cycle in Post-War Britain. British *Journal of Criminology,* 34(3), 339–357.

Rondeau, M. B., Brantingham, P. L., Brantingham, P. (2005). Crime Analysis for Design Professionals:Architects, Landscape Architects, *Urban Designers and Planners*. Proceedings of EDRA 36, Design for Diversity Conference, Vancouver, 85-122.

Sezal, İ. (2003). Sosyolojiye Giriş, Ankara: Martı Yayınları.

Shaw, C. R., & McKay, H. D. (1969). *Juvenile delinquency and urban areas* (rev. ed.). Chicago: University of Chicago Press.

Sampson, J.R., Groves, W. B. (1989), Community Structure and Crime: Testing Social Disorganization Theory, *The American Journal Of Sociology*, Sayı:94, 774–802. www.tuik.gov.tr (İstatistik Yıllığı, 1923–2006).

United Nations (2015). World Urbanization Prospects The 2014 Revision,https://esa.un.org/unpd/wup/Publications/Files/WUP2014-Report.pdf,(er.trh.01.05.2019).

Wirth, L.(1938). Urbanism as a Way of Life. *The American Journal of Sociology,* 44(1), 1-24.

World Bank, https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators, (er.trh.01.06.2019).

.